

INTERVIU CU DL. POMPILIU MACOVEI

Partea a II-a

**dr.Mihai Sorin Rădulescu
Dan Falcan**

Continuăm în rândurile următoare interesanta conversație pe care am purtat-o cu profesorul și omul de cultură Pompiliu Macovei. Destăinuirile Domniei-sale se citesc pe nerăsuflăte, ca un bun roman polițist. Personajele se succed în cavalcadă, domnul Macovei oferindu-ne șansa unică de a ne întreține cu Tudor Vianu, Adrian Marino, Mihai Ralea sau George Călinescu. Sunt oameni pe care i-a cunoscut, i-a observat și i-a admirat. Privirea lui Pompiliu Macovei este una blând înțelegătoare, adeseori ironică, dar cu atât mai omenească. Singurul nostru regret este acela că timpul nu ne va permite să admirăm toată această comoară de amintiri, observații și analize a unor oameni, fapte sau opere. Să intrăm, deci, în minunata lume a lui Pompiliu Macovei, să devenim părtașii unui inedit spectacol în care actorii sunt câțiva dintre creatorii de marcă ai culturii române.

*

Mihai Sorin Rădulescu: Pe Mihai Ralea l-ați cunoscut?

Pompiliu Macovei: Da, sigur. Avea o prestanță, o alură. El și impunea, era un charmeur. Avea conversație, era un cuceritor, asta era specialitatea lui de fapt.

M.S.R.: Cum vă explicați adeziunea lui la noul regim? El n-a fost ilegalist, era țărănist.

P.M.: Da, era un om de stânga și, ca foarte mulți sociologi, era socialist.

M.S.R.: Era un țărănist de stânga.

P.M.: Da, dar care și dintr-o comoditate a marșat cu comunismul. Sunt convins că el n-a criticat niciodată partidul. Se detașa într-un fel. Probabil că era membru de partid, nu știu exact. Nu cred că nu putea să fie. Știi numai așa, încât l-am cunoscut în diferite ocazii.

De pildă, când am fost numit consilier la Paris, chiar atunci, în toamna aceea era o sesiune a O.N.U.-lui, o conferință generală din toate țările. Și din România a venit o delegație condusă de Ralea, din care făceau parte Vianu, Iorgu Iordan, Athanasie Joja...și cred că mai era cineva, nu sunt sigur. Eu eram din partea legației ca un fel de secretar. Din prima zi i-am așteptat la gară, că au venit cu trenul. Avionul era o chestie așa, era și mai riscantă. Am mers apoi la hotelul Continental, pe rue de Rivoli, scump, vechi, cu catifele din acelea care miros a mâncare, de la restaurant mai răzbate câte ceva, cu oglinzi mari, cu aurării, socoteli de felul ăsta. Nu foarte comod, altfel, ca hotel, dar era hotelul Continental, pe rue de Rivoli. Și când am ajuns acolo, ne-a zis Ralea: Tovarăși, duceți-vă în camere, ne vedem la mine în cameră, peste o jumătate de oră. Peste o jumătate de oră ne-am întâlnit acolo. Credeam că se discută conținutul. Eram pregătit cu ordinea de zi...mă rog. „cine..cum...” transmisesem și în țară...dar acum voiam să le spun

ultimele noutăți, ce se conturează, ce probleme apar, ce ne interesează pe noi. Și zice Ralea: „Mi s-a dat ca fond de reprezentare 950.000 de franci, nici măcar un milion, auzi. Eu, ca șef al delegației, îmi opresc 600.000 și restul împărțiti-l cum vreți. Și eu, fiindcă am luat suma cea mai mare, în seara asta vă invit la masă.” Pentru asta erau banii, ca să se invite ei între ei, delegații, mă rog. „Mergem la Prunier.” Zice Ralea. Eu nici nu știam unde este Prunier. Țsta era faimos când era el student. Era un local tot cu catifele mirosind a mâncare, dar cu personal foarte bun cunoscător al clientelei. Și când am intrat acolo, șeful care era, cum se numea, „maitre d’hôtel”, zice: „O, bon soir, monsieur le President.” M-am uitat așa și m-am gândit, ia uite, e cunoscut Ralea și aici. Nu cred că era dar, mă rog, a marșat. A intrat direct în subiect: „Mai aveți Chablio din anul cutare”. Șeful de sală a văzut că Ralea se pricepe și l-a tratat în consecință. E...așa l-am cunoscut pe Ralea. Tot atunci când a venit la UNESCO le-am dat programul și le-am zis: „Uite, am făcut programul pe săptămâna asta. Vreți să mergeți undeva, să facem rost de bilete, vreți să vă fac niște recomandări”. Iorgu Iordan zice: „Nu, nu...” mă rog. Vianu îmi spune – m-am apropiat mai mult de el, poate datorită valorii lui de intelectual care era deosebită, – deci, zice: „Nu, știi ce? Eu mă duc la Comedia Franceză, indiferent ce s-ar juca. Mă duc pe jos și mă întorc pe jos. Țsta este drumul meu. Voi vedea și eu cum mă voi simți.”

Pe urmă, când eram la UNESCO, au fost mai multe asemenea situații, a venit odată Adrian Marino, de la Cluj. Un intelectual de clasă, fără îndoială. Fără să fie un creator, dar pe planul aportului la viața culturală a țării, nu numai a Clujului, este indiscutabil remarcabil. A făcut foarte multe lucruri în legătură cu europenizarea noastră, a fost un precursor, a făcut multe. El făcuse pușcărie și atunci venise la Paris. Eu eram la UNESCO, nu eram implicat în chestia asta. Se ducea la Bibliotheque Nationale, stătea acolo toată ziua, venise să studieze. M-am întâlnit și eu acolo cu el, l-am abordat și i-am spus că dacă îl interesează ceva anume pot să-i spun și să-l ajut. L-am întrebat ce a văzut, dacă vrea să meargă undeva și i-am spus:

- Ați fost vreodată la Vaux-le-Vicomte?

- Nu, n-am fost niciodată.

- Nu-i departe, e foarte aproape.

M.S.R.: Știu, am fost și eu acolo.

P.M.: Da, Vaux-le-Vicomte a fost făcut de Fouquet și, la inaugurare, l-a invitat pe Ludovic al XIV-lea care, când a văzut luxul de acolo, a pus să-l aresteze. Pe urmă i-a chemat pe Le Nôtre și Lebrun și i-a pus să-i facă și lui unul, dar mai mare, la Versailles. Ori Vaux-le-Vicomte este, dintr-un punct de vedere, mult superior Versailles-ului. Acolo poți să trăiești, la Versailles te copleșește decorul, fastul ăla teribil, te simți un nimeni acolo, trebuie să umbli prin grădina aia, prin diferite boschete, ca să te simți puțin mai intim. La Vaux-le-Vicomte te simți ca la tine acasă, totul se stăpânește dintr-o privire. E mult mai armonios, e legat, e făcut așa, ca să-l suportți dintr-odată. Și faptul că nu are dimensiunile acelea ieșite din scară. Palatul în sine nu este foarte frumos, Vaux-le-Vicomte nu este deloc o reușită. Prost compus, dar cu detalii și interioare foarte frumoase. Parcul este foarte frumos, mai frumos ca Versailles-ul, după părerea mea. Și am fost, l-am dus pe Adrian Marino, i-am arătat, mi-ar fi plăcut mult să mă întâlnesc acum cu el, el e o prezență foarte vie în viața actuală.

Dan Falcan: Da, el este oarecum mai apropiat de dreapta politică.

P.M.: Da, a scos multe chestii europenizante. Dar ce mi s-a părut la el valabil și interesant e că fără să fie un critic literar în mod propriu-zis, nu putea să nu observe că Macedonski este nedrept tratat de istoria literaturii române.

M.S.R.: Da, el l-a readus în atenție.

P.M.: A scris o carte despre el, dar pentru asta a îngrijit opera completă, care a apărut în opt sau zece volume, a lui Macedonski, a făcut studiile introductive, notele, glosarul. Tot aparatul necesar unei astfel de ediții și pe urmă a scos o carte, „Viața și opera lui Alexandru Macedonski”. În carte spune că este păcat că un om de valoarea lui pentru cultura noastră, cu aspirații spre europenizare, care a fost reprezentantul unor curente moderne, al simbolismului, al parnasianismului, a cărui poezie este într-adevăr occidentală așa cum răzbate de prin rondeluri, nu este recunoscut. Sigur că lui nu putea să-i fie simpatică poezia lui Eminescu, asta e adevărul, e o chestie reală și incontestabilă.

M.S.R.: Este regretabil să se face, la noi, o opoziție între Eminescu și Macedonski.

P.M.: Da, fiindcă el a făcut prostia să facă acea epigramă.

M.S.R.: Știu, dar o epigramă e o epigramă, totuși.

D.F.: Pe el l-au defavorizat atacurile împotriva lui Eminescu și Caragiale.

P.M.: Păi da, da, el a luat o poziție critică, fapt care trebuie salutat, dar a luat-o cu notă de ironie, care față de Eminescu a jignit multă lume: „A, este unul care e și nebun. Bine că am scăpat de nebunul ăla.” Este o greșeală; și-a bătut joc de el. Și mai este ceva care este, nu zic suspect, dar îndoielnic la Macedonski. Ați văzut vreodată tronul lui?

D.F.: Da, el dădea pietre prețioase fiecărui poet.

P.M.: Aerul lui de împărat bizantin, pe care și-l dădea și care se reflectă și în formația lui Alexis Macedonski, biatul lui care a făcut numai steme. Se ocupa de heraldică puțin ca și Mateiu Caragiale.

M.S.R.: L-ați cunoscut pe Alexis?

P.M.: Nu, nici n-l știu cum arăta. N-am avut ocazia să-l cunosc. Mă uitam acum printre cărți și am găsit printre ele colecția de rondeluri ilustrate de Perahim, frumos, interesant, dar puțin formal.

Perahim era un foarte bun artist și cu o orientare suprarealistă înșușită organic, dar care trata puțin negustorește cărțile pe care le ilustra, printr-o aplicare aproape mecanică pe conținutul rondelurilor și nu pe expresia lor artistică. Adică pentru ceea ce descrie rondelul, nu pentru spiritul în care este scris rondelul, cel al paharului de argint, de exemplu, prețiozități de genul acesta, care trebuiau exprimate și în grafică. Dar asta este cu totul altceva. Sunt frumoase desenele lui Perahim.

Și mă uitam prin rondelurile astea că sunt o formulă dificilă de compoziție, de poezie, cu scurtimea lor și cu repetarea la anumite intervale. Ca o abilitate de practică poetică, la Macedonski nu apar scremure, este indiscutabil un maestru. Astea încă formează, poate, latura ușor frivolă a poeziei lui Macedonski. Dar sunt altele: „Noapte de decembrie”, de exemplu. A fost, indiscutabil, un mare poet și mai ales pentru timpul lui este interesant acest germene al felului în care influența franceză răzbătea la noi printr-un curent la modă atunci. La el a fost o chestie foarte interesantă și rodnică. Din păcate, doar Stamatiad i-a călcat puțin pe urme, dar...

M.S.R.: Da, și Tudor Vianu a fost, în tinerețea lui, în cenaclul lui Alexandru Macedonski.

P.M.: Vianu, eram adjunct la Externe, când a murit.

M.S.R.: 1964.

P.M.: Exact, aveam o chestie cu UNESCO și el era întotdeauna în delegație. Și era și Condurachi, arheologul.

D.F.: Da, l-am avut profesor.

P.M.: Tatăl lui Zoe Petre. Însă am fost surprins de duritatea tonului pe care îl folosea Vianu când discuta cu Condurachi.

M.S.R.: Ce se întâmplase?

P.M.: Nu știu, a fost singurul lucru care m-a surprins în calmul lui olimpiant, goetheismul lui. Era o figură goetheniană, în adevăr. Însă nimeni n-a scris o Estetică mai clară, mai frumoasă, mai pătrunsă de esență și directă cum a făcut Vianu. Și, dacă vrei, școlărește, în sensul bun al cuvântului, fiindcă e foarte utilă așa, în felul în care a scris el lucrurile. Dar nu e deloc simplificator și merge la nuanțe. Sau cartea pe care a scris-o despre Ion Barbu. Ei au fost prieteni ca studenți, în Germania, sau ce au fost, bursieri și Vianu a scris cartea care explică până și terminologia folosită. Mie îmi plăcea foarte mult Ion Barbu, dar cartea lui Vianu mi-a deschis foarte mult ochii asupra unor lucruri despre care nu știam că sunt. În limbaj matematic. Credeam că sunt figuri de stil și sunt într-adevăr, dar sunt și termeni matematici, de pildă.

M.S.R.: Și Vianu nu a ținut cont de faptul că Ion Barbu fusese legionar, sau poate simpatizant, iar Vianu dimpotrivă - adică nu a încurcat planurile.

P. M.: Da, da...Și încă ceva. Ei erau opuși și din alt punct de vedere. Barbu se lăuda cu galantismul lui, cu succesele lui la dame, că a trăit în Germania cu o călugăriță. Știați asta, nu...

M.S.R.: Nu, nu.

P.M.: Da, se întâlneau regulat, prin nu știu ce hoteluri, chestii de genul ăsta.

M.S.R.: Soția lui era nemțoaică.

P.M.: Da, Gerda. Ați citit memoriile ei despre Barbu?

M.S.R.: Nu.

P.M.: Să știți că sunt surprinzătoare. Eu am crezut-o o figură foarte ștearsă, în umbra lui, acolo. Ei bine, observa foarte atent și multe în intima activitate de creație a lui Ion Barbu. Sunt foarte interesante mai ales că nu te așteptai că o nemțoaică, care părea ștearsă, o gospodină, să fie atât de aproape de el.

M.S.R.: Bine, dar un om de inteligența lui Ion Barbu, totuși, presupui că și-a luat o nevastă mai așa...

P.M.: Și-a dorit mai mult.

D.F.: N-ar fi primul caz. Vezi Arghezi sau Călinescu.

M.S.R.: Ați cunoscut-o pe Vera Călinescu?

P.M.: Nu, am cunoscut-o numai din „Cartea nunții”; nu cred că era o figură. Călinescu însă era paradoxal în comportament.

M.S.R.: De ce ? Chiar era așa de histrion?

P.M.: Era natura lui. Se farda, știți?

M.S.R.: Nu, nu știu.

P.M.: Da, își făcea buzele cu roșu. În anumite împrejurări se farda. Știți teatrul pe care îl juca, piesele pe care le-a scris și le juca în fața cercului de admiratori. Când l-am văzut prima dată, m-a pufnit râsul. Să știți că eu am suferit foarte mult, când eram la Roma. A venit o delegație de scriitori români. Eu eram foarte bucuros. Delegația era condusă de Mihai Beniuc, președintele Uniunii Scriitorilor. În componență erau Tudor Vianu, George Călinescu și Titus Popovici, ca exponent al tinerei generații. Ei bine, primire la Academia dei Lincei, vârful culturii, interior de epocă și acolo la prezidiu, la masă, ei, toți patru. Eu eram în primul rând, alături de președintele Academiei și de alte somități italiene care veniseră din curtoazie, protocol, România etc. Vianu a vorbit foarte frumos, o ținută de nivel intelectual și foarte bine informat în toate domeniile. Titus Popovici a fost surprinzător, foarte înfipt. Era foarte tânăr, îmbrăcat elegant, cu cravată, avea o nonșalanță reală, trecea peste greutățile gramaticale ale limbii franceze așa cu o spontaneitate, dar a făcut impresie. Ei, Călinescu, însă, am suferit efectiv, asta este cuvântul. Mai întâi ca înfățișare, era gras, gros, îmbrăcat aiurea, cu părul ăla ciufulit în cap. Și a început să vorbească; el făcuse studii în Italia și încă la Florența, patria artei.

M.S.R.: Și uitase limba italiană?

P.M.: Nu, nu, dimpotrivă, o cânta, așa cum cânta în românește, știți frazele lui așa, aaa...a...a... Se uitau la el, își dădeau seama că vorbește italienește, însă i-a surpins așa de tare, că era supărător. Ei bine, el era încântat și se lansa pe chestia asta, histrionismul din el, că despre asta vorbeam. Ei bine, acolo, să spun drept, chiar am suferit. Pentru că eu știam că George Călinescu era cineva, „Istoria literaturii române” numai aia te zdrobește, te copleșește.

M.S.R.: Da, e un monument.

P.M.: Absolut. Și tot atunci i-am zis: „Domnule profesor, dacă aveți nevoie de ceva, să vă conduc prin Roma cu mașina, vreți să vă arăt ce s-a mai făcut”. Dar el mi-a spus: „Nu umbla cu finețuri d-astea diplomaticești, că ne descurcăm noi.” Ca să vezi de ce nu voia el să meargă cu mine: pentru că el căuta peste tot să cumpere poșete de damă. El avea atunci o relație cu una, din familiile bune pe care le batjocorise în...

D.F.: „*Scrinul negru*”.

M.S.R.: Ruxandra Ghica-Dumbrăveni.

P.M.: Da, uite, eu din păcate o să uit și asta, ca atâtea lucruri pe care nu o să mi le mai aduc aminte. Dar știu că era cineva din lumea bună. Ei bine, a cumpărat câteva zeci de poșete, că dacă lua multe, erau mai ieftine. Ei bine, m-a convins că se poate face kitsch cu talent. Și cu atât mai kitsch, cu cât e talentul mai mare. Erau toate de prost gust, ba din paie împletite, ba cu mărgele, ba din astea. Nu știu cine o fi fost persoana respectivă și cum o fi primit toate poșetele alea de la Călinescu, sau i-o fi dat cu ele în cap. Deci, se ducea acasă plin cu poșete de damă. Asta, zic, e Călinescu și l-am regretat. L-am mai văzut la sanatoriu, acolo, la Otopeni, când era în ultimul stadiu și din păcate m-am dus acolo tot cu scopuri oarecum funerare.

D.F.: Călinescu a murit la o zi diferență de Gheorghiu-Dej și de aceea moartea lui a trecut neobservată.

P.M.: Da, a fost o figură. O structură anume, un amestec de calități.

* * *

Amintirile domnului Pompiliu Macovei nu se opresc aici și sperăm că unul dintre motivele pentru care veți aștepta nerăbdători apariția următorului număr al „Materialelor” noastre să fie acela de a continua călătoria noastră comună prin generosul spațiu al culturii românești și europene.

SUMMARY

The interview offers sketches of important cultural personalities.